

Herman Bieling, Portret Pi Verleur, 1929
olieverf op doek, 104 x 88,5 (incl. lijst)
Collectie Museum De Wieger, Deurne
Foto: Ton Hartjens, Deurne

Geboren in Hillegersberg, schilder, graficus, beeldhouwer en propagandist van moderne kunst.

Herman Bieling

Het was 5 december precies vijftig jaar geleden dat de in Hillegersberg geboren kunstenaar Herman Bieling overleed. Hij was mede oprichter en leidende figuur van de “De Branding” (1917-1926). Een avantgardistische groep van kunstenaars die contacten onderhield met o.a. “De Stijl” en “Der Sturm”. Lange tijd was Bieling een “vergeten kunstenaar” totdat Museum Boijmans in 1991 met een tentoonstelling aandacht besteedde aan dit verbond dat rond de eerste wereldoorlog furore maakte.

Herman Bieling, Plasgezicht omgeving Hillegersberg, 1933. Aquarel. (Bij 70e verjaardag C.N.A. Loos)

Herman Bieling
21 juni 1887 - 5 december 1964

“Liever dan een standbeeld of een plaats voor ons werk in een museum, na onze dood, is ons tijdens ons leven met wat minder zorgen, op bescheiden voet levend, ons geheel aan ons werk te kunnen geven”.

Deze uitspraak, gedaan door Bieling in het begin van de jaren dertig, een periode waarin hij voor het warenhuis De Bijenkorf een grote tentoonstelling van internationale kunst organiseerde met werken van onder andere Picasso, Braque, Matisse, Chagall, Kandinsky, Klee en Kokoschka, geeft aan dat hij een mens was die leefde in het heden en geen belangstelling toonde in de toekomst.

Realistische inslag

Met dat heden was hij dan ook zeer druk. Zo richt hij de groep R 33 op en in datzelfde jaar 1933 voorziet hij bij de 70e verjaardag van de heer C.N.A. Loos een aan hem opgedragen jubileumalbum handmatig van aquarellen. Het is door dit album, dat wij bij een bezoek aan een van de achterkleindochters van de heer Loos mochten inzien, dat wij werden geattendeerd op het werk van Herman Bieling. Het toont een aantal unieke realistische aquarellen uit die periode van het Plaswijckpark en omgeving, speciaal voor die gelegenheid in 1933 door Herman Bieling gemaakt. Beelden die ook aangeven dat hij in die tijd zijn liefde voor de natuur en werkelijkheid heeft teruggevonden.

Het weergeven van de werkelijkheid is eigenlijk nooit echt uit zijn werk weg geweest. Ook niet nadat hij in 1917 de Rotterdamse kunstenaars beweging “De Branding” was gestart. Een beweging die het tegenovergestelde van de Marissen, Breitner en Van Rijsselberghe probeerden weer te geven met als doel de nieuwe moderne kunst in ons land te bevorderen en te exposeren.

Door zijn contacten met enkele bevriende buitenlandse kunstenaars komt het in 1922 op de Rotterdamse Academie en later ook de Haagse Kunstkring tot een internationale tentoonstelling van “De Branding”.

Hier worden ook werken getoond van de expressionist Otto Gleichmann en Dadaïst Kurt Schwitters. Bieling zelf heeft daar de grootste inzending met zo'n vijftig schilderijen, beelden en houtsneden.

Zijn werken laten een mengvorm zien van kubisme en expressionisme. In 1923 en 1924 komt het nog tot een tweede grote tentoonstelling in respectievelijk Rotterdam en Utrecht, waar Bieling ook weer met vijfendertig werken is vertegenwoordigd. De meeste van die werken gaan echter verloren als in 1930 zijn atelier aan de Willemskade in Rotterdam volledig uitbrandt.

Zijn latere werk wordt gekenmerkt door realistische landschappen, tuinen, boomgaarden, stillevens, rivier- en zeegezichten, et cetera. Als een van de vele realisten verdween Herman Bieling uiteindelijk naar de achtergrond met name toen nieuwe kunstenaarsgroepen, waaronder Cobra, de aandacht opeisten.

Naschrift

Bieling was een krachtig en dynamisch organisator, een nuchtere harde werker die zijn eigen weg ging en zich bij zijn uitspraken geen blad voor de mond nam en zich zeker niet snel uit het veld liet slaan, gezien een interview dat een journalist van het Sociaal Democratisch Dagblad Voorwaarts met hem had één dag na de brand die in de nacht van 17 op 18 januari 1930 zijn atelier en daarmee zijn levenswerk tot dan toe volledig verwoeste.

Ruim honderd schilderijen op doek met lijsten, twintig beeldhouwwerken, vele tekeningen, etsen en houtsneden en alle materialen die de schilder er op voorraad had, gingen in vlammen op. Twintig jaar van zijn werk werd in een amper een paar uur vernietigd.

Vooraf omdat dit interview onder emotionele omstandigheden plaats had, is het de moeite waard om dit nog eens opnieuw aan het papier toe te vertrouwen. Het gunt ons een kijkje in de gedachtewereld van de dan 45-jarige kunstenaar.

Onder: Herman Bieling
De Fabriek, 1925. Prent
Collectie Museum Boijmans Van Beuningen
Foto: Studio Buitenhof, Den Haag

Zwarte bladzijde in Herman Bieling's leven.

Overgenomen uit Sociaal Democratisch Dagblad Voorwaarts - 18 januari 1933

Bieling was in die tijd een van de meest populaire kunstenaars die de Maasstad rijk was. Hij haatte het sentiment, maar toen hij daar tussen de puinhopen van wat eens zijn atelier was de trieste restanten in ogenschouw nam van zijn werk werd het hem toch te machtig. “Twintig jaar werk vernietigd”, zei hij bij zich zelf, “geen penseel hebben ze me gelaten. Kijk daar hing het schilderij van mijn jongens, daar mijn vrouw...nu zie je er niets meer van, alles weg...al mijn werk...O, en hier de schildersdoos die mijn vader nog heeft gemaakt...die hebben ze mij tenminste laten houden...” Het water droop er uit.

“De hele dag heb ik hier gisteren nog aan mijn nieuwe schilderij gewerkt”, vertelde hij de journalist van het dagblad Voorwaarts. “Die goeie werkster van me had alles nog zo mooi schoon gemaakt. 't Was heerlijk om hier te werken, met uitzicht op de Maas en ik was blij met wat ik had gemaakt, omdat het verband hield met de groei van de stad. Nu is het weg...”

“Ik heb altijd de strijd gezocht en wie de strijd zoekt, zal hem ontmoeten, dat zie je nu. Maar, tegen het noodlot kan je niet vechten.” Even waagt de journalist het woord “verzekering” te noemen. “Verzekering?”, herhaalde Bieling smalend. “Welke assuradeur zal je schilderij verzekeren? Taxeer ze op bijvoorbeeld twintig mille. Wat voor een enorme premie zou dat niet kosten. Daar zijn wij schilders te arm voor. We zijn al blij als we de bakker en de melkboer op tijd kunnen betalen. Nee, verzekeren daar kunnen we niet aan beginnen.” Hij zweeg weer. “Je weet wat een werk ik hier had. Er stonden wel honderd schilderijen en kijk, daar, wat daar staat is alles wat ik nog heb... mijn etspers is gewoon door de vloer gezakt...al mijn tekeningen, niets zie ik er meer van. Ik kan me nog niet voorstellen dat alles nu weg is, dat ik het nooit meer zien zal. Vannacht toen ik van de brand thuis kwam en wat ging slapen, droomde ik, dat ik alles weer terug had en ik schilderde, en ik schilderde. Ik heb altijd getracht kunst te geven, die zo krachtig is als de stad zelf, kunst, die een remedie moest zijn tegen het slappe, tegen de sentimentaliteit. Ik weet het wel, het was werk dat de Rotterdamers niet kochten, niet begrepen. Maar, ik hoopte er hen op de duur van te overtuigen dat juist het abstracte van betekenis was voor onze havenstad. Van naturalist, als bijvoorbeeld Vincent van Gogh, heb ik mijn eigen richting gezocht en ik heb die gevonden van de natuur af in het ritmische en het synthetische. Steeds meer ben ik tot de overtuiging gekomen, dat het bij een kunstwerk niet gaat om de vorm, maar om de inhoud en wanneer de inhoud verandert, moet ook de vorm zich wijzigen. Hetzelfde geldt ook voor mijn beeldhouwwerk. Al mijn grote werken van de laatste tijd weg, waaronder alles wat op de Nenijslo geëxposeerd is geweest, de zeemansvrouw, havenbeeld, waardenmadonna, enfin, de totale havenserie... op één na, die op de stadhuistentoonstelling heeft gestaan, is vernield. Ook het beeldhouwwerk, dat op de tentoonstelling van het Instituut van Arbeidersontwikkeling op Tuindorp heeft gestaan. Daarbij bevond zich onder andere een synthetische kop van een havenarbeider en het “monument Zimmerman”. Het meest heb ik spijt van mijn laatste onvoltooide schilderij. Wat je het laatst maakt, daaraan hecht je het meest. „Safety-first” had ik het genoemd. Het stelde voor een groep van jeugdige arbeiders en kinderen, waarbij ik niet alleen hun materiële strijd in uitdrukking heb gebracht, maar ook hun geestelijke wankelheid. Zij kijken dromend naar voren, zonder sentimentaliteit, positief in de werkelijkheid van het leven, de stad om zich heen. Ik heb geen mensen willen schilderen die oproer maken om 1 cent loon per uur meer, maar het was mijn taak de overheid te overtuigen van de geestelijke depressie door het materiële verval.”

“Ik ben niet verwaand, maar ik mag toch wel zeggen dat het jammer is, dat het nu allemaal weg is.” Aan het einde van dit gesprek was Bieling weer redelijk zichzelf. “De eerste drie weken zal ik zeker nog geen penseel kunnen aanraken”, zei hij, “maar hopeloos ben ik niet. Als de boel hier weer is opgebouwd, ga ik hier weer wonen en werken. Mijn uitzicht op de Maas kan ik niet missen ...”

Herman Bieling
De Nederlandse Bank
aan de Leuvehaven
1940.

Collectie
Museum Boijmans
- Van Beuningen.
Foto: Studio Buitenhof,
Den Haag

